

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ОХОРОНИ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ

Володимир Дроб'язко,
*старший науковий співробітник НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України,
кандидат філологічних наук
ID ORCID: 0000-0001-8506-1563*

У статті розглянуто становлення міжнародної охорони технічних засобів захисту у сфері авторського права і суміжних прав, проаналізовано відповідні документи ВОІВ, положення статей 11 Договору ВОІВ про авторське право (ДАП) і 18 Договору ВОІВ про виконання і фонограми (ДФФ), обґрунтовано їх новаторський характер, здійснено аналіз положень Закону України «Про авторське право і суміжні права» стосовно охорони технічних засобів захисту творів і об'єктів суміжних прав.

Ключові слова: авторське право, суміжні права, технічні засоби захисту, обхід, ефективні дії проти порушення прав

Технічні засоби захисту мають давню історію та існують відтоді, як об'єкти авторського права стали втілюватися в товари, тобто від моменту виникнення і розвитку поліграфічної промисловості. Технічні засоби захисту об'єктів суміжних прав з'явилися в кінці ХХ ст., коли доступність методів запису звуку і зображення почала становити реальну загрозу інтересам праволодільців.

З розвитком техніки, що давав можливість створювати нові види і форми об'єктів авторського права і суміжних прав, праволодільці вдавалися до все витонченіших методів і способів їх захисту, щоб не допустити несанкціонованого використання. Проте якщо на перших етапах розвитку технічний захист здійснювався автоматично через технічні труднощі копіювання об'єктів, то в останнє десятиліття копіювання цифрових об'єктів стало настільки простим, що поява спеціальних методів технічного захисту виявилася неминучою. Прагнучи технічно захистити свої об'єкти від несанкціонованого виконання і викори-

стання, праволодільці пропонували вважати на міжнародному рівні поза законом будь-які засоби, що дають змогу обходити технічні методи захисту. Це співпало з необхідністю забезпечити міжнародну охорону творів, виконань, фонограм у цифрову епоху.

У 1989 році Асамблея і Конференція представників Бернського союзу прийняли програму Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), яка передбачала скликання Комітету експертів для розгляду питань у зв'язку з можливим протоколом до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Бернська конвенція). Мета скликання Комітету експертів полягала в необхідності підготовки протоколу до Бернської конвенції. Відповідно до програми ВОІВ на період 1990–1992 років «Протокол буде головним чином спрямований на розв'язання існуючих або встановлення нових міжнародних норм у тих випадках, коли відповідно до існуючого тексту Бернської конвенції можуть виникати

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

певні сумніви відносно обсягу застосування цієї Конвенції».

Первинно робота сесій Комітету експертів відбувалася на основі робочих документів, які охоплювали широкий спектр актуальних проблем, включаючи предмет авторського права, застосування мінімальних критеріїв і зобов'язання надавати національний режим. Питання охорони технічних засобів захисту на той час не розглядалося.

Асамблея і Конференція представників Бернського союзу в 1992 році вирішили, що робота Комітету експертів значно просунеться шляхом створення двох Комітетів експертів: одного — для підготовки можливого Протоколу до Бернської конвенції; другого — для підготовки можливого нового Договору про охорону прав виконавців і виробників фонограм.

Останні три сесії цих двох комітетів були скликані в один і той же час і частково проходили спільно.

Пропозиції відносно зобов'язань Договірних Сторін у зв'язку з протизаконними пристроями та іншими технічними заходами були представлені на розгляд лютневої сесії Комітетів експертів 1996 року Аргентиною, Бразилією і Сполученими Штатами Америки. Китайська Народна Республіка запропонувала детальніше вивчити питання про такі технічні заходи. Європейський Союз та його держави-члени і Республіка Корея також внесли пропозиції на розгляд сесій Комітетів експертів, що відбулися у травні 1996 року.

На сесіях у лютому 1996 року Комітети експертів рекомендували, щоб Дипломатична конференція з укладення відповідних договорів була проведена у грудні 1996 року.

ВОІВ 30 серпня 1996 року опублікувала два документи, підготовлені Головою Комітетів експертів: «Основні пропозиції відносно положень, що регулюють матеріальні норми права, Договору про деяких питань щодо охорони літературних і художніх творів, які

повинні бути розглянуті Дипломатичною конференцією» та «Основні пропозиції відносно положень, що регулюють матеріальні норми права, Договору про охорону прав виконавців і виробників фонограм, які повинні бути розглянуті Дипломатичною конференцією».

У цих документах ВОІВ були опубліковані для обговорення «Проект Договору про деякі питання стосовно охорони літературних і художніх творів» і «Проект Договору про охорону прав виконавців і виробників фонограм», які включали ідентичні за змістом статті «Зобов'язання відносно технічних заходів» (відповідно 13 і 22 статті).

Зазначені статті включали такі положення:

- (1) Договірні Сторони визнають незаконним імпорту, виготовлення або розповсюдження протизаконних пристроїв, чи пропозицію або надання будь-яких послуг, які мають аналогічну дію, будь-якою особою, яка знає або має достатні підстави знати, що такий пристрій або послуга будуть використані або використовуються для здійснення прав, передбачених цим Договором, не дозволеного правоволодільцем або законом.
- (2) Договірні Сторони повинні передбачити відповідні ефективні засоби правового захисту від протизаконних дій, зазначених у пункті (1).
- (3) Термін «протизаконний пристрій» у значенні цієї статті означає будь-який пристрій, виріб або компонент, включений до пристрою або виробу, основним призначенням або основним результатом застосування якого є обхід будь-якого способу, режиму, механізму або системи, що запобігають або перешкоджають будь-яким діям, віднесеним до прав, передбачених цим Договором».

На Дипломатичній конференції в Женеві 20 грудня 1996 року було прийнято Договір ВОІВ про авторське право (ДАП) і Договір ВОІВ про виконання і фонограми (ДФФ), до яких

увійшли ідентичні статті (відповідно 11 і 18), «Зобов'язання відносно технічних засобів», що відрізняються від поданого вище проекту цієї статті. Так, стаття 11 ДАП включає такі положення:

«Договірні сторони передбачають відповідну правову охорону та ефективні засоби правового захисту від обходу існуючих технічних засобів, які вживаються авторами у зв'язку із застосуванням їх прав згідно з цим Договором або Бернською конвенцією і обмежують дії, які не дозволені авторами або не допускаються законом по відношенню до їх творів».

У той час як інші положення ДАП і ДВФ становлять собою в основному інтерпретацію і нову адаптацію існуючих міжнародних норм авторського права і суміжних прав, статті 11 ДАП і 18 ДВФ включають нові положення. Під час підготовчої роботи над цими договорами було визнано, що фундаментальною умовою для охорони, здійснення і захисту авторських прав, прав виконавців і виробників фонограм у цифровому та мережевому середовищі є наявність відповідного правового механізму.

Уже на етапі підготовчої роботи було також прийнято як провідний принцип визначення того, що слід залишити на розсуд зацікавлених правоволодільців питання, чи використовуватимуть вони такі захисні заходи, а якщо так, то які з них. Було визнано, що нові договори повинні надати адекватну охорону у разі застосування вказаних заходів.

Для визнання технічного заходу ефективним, очевидно, необхідно, щоб під час його звичайного використання була наявність певної особливої інформації, процедури або режиму звернення для одержання доступу до твору, охоронюваного таким заходом і/або виконання певного акта, що підпадає під охорону авторським правом, і щоб така інформація, процедура або режим могли б бути одержані тільки з дозволу володільця авторського права.

Зобов'язання згідно зі статтями 11 ДАП і 18 ДВФ поширюються на техніч-

ні заходи незалежно від того, відносно якого права охорони вони використані. Форма здійснення прав на індивідуальній основі або за допомогою колективного управління також не мають значення.

Існують дві основні форми обмеження (встановлення законності) дій: обмеження доступу до творів і обмеження при здійсненні певних дій відносно твору. Зобов'язання згідно зі статтею 11 ДАП охоплюють обидві із зазначених основних форм.

Формулювання статті 11 ДАП нейтральні в технічному відношенні, і вона застосовна не тільки до дій щодо використання у цифровому форматі як у режимі онлайн, так і в режимі офлайн, а й до дій у «традиційному» аналоговому середовищі. Проте передбачається, що вона застосовуватиметься в основному в цифровому середовищі.

Існує багато прикладів дій, пов'язаних з обходом технічних засобів захисту — знищення, злом, нейтралізація тощо, зокрема: дешифрування зашифрованого тексту (так званий хакінг; дескремблювання закодованого твору; злом програмної оболонки; маніпуляції з цифровими водяними знаками тощо). Обхід означає дії, коли відповідний захід захисту уникається, обходиться, усувається, деактивується або погіршується.

Сама мета застосування технічних засобів «відповідними авторами» полягає в тому, що виконуватися можуть лише такі дії, які дозволені авторами. Водночас не існує зобов'язань згідно зі статтею 11 ДАП забезпечувати адекватну правову охорону й адекватні засоби захисту проти дій з обходу, які стосуються дій, дозволених законом.

У більшості випадків акти обходу можуть бути вчинені лише після того, як придбані пристрій або послуга, необхідні для обходу. Зазвичай придбання відбувається на спеціальних ринках подібних пристроїв або послуг. Можливим шляхом забезпечення охорони і засобів захисту, як це вимагається ДАП і

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

ДВФ, є припинення несанкціонованих дій на основі ліквідації ліній постачання незаконних пристроїв і послуг з обходу шляхом заборони ввезення і розповсюдження таких пристроїв і пропозицій до продажу таких послуг. Контроль за доступом може мати подвійний ефект, що включає також контроль за копіюванням.

Необхідні міри цивільно-правового захисту надаються таким чином, що будь-яка постраждала сторона може до них звернутися. Необхідні також кримінальні міри покарання, оскільки виробництво, ввезення і розповсюдження нелегальних пристроїв для обходу є різновидом піратської діяльності. Вважається виправданим відносно такої діяльності поширити види тимчасових і прикордонних заходів, що передбачені у статтях від 50 до 60 Угоди ТРІПС.

У разі застосування технічних заходів з контролю за доступом і використанням творів, виконань, фонограм повинна враховуватися можливість застосування винятків і обмежень, дозволених міжнародними договорами і національними законами, хоча це нині є проблематичним.

Україна є членом інтернет-договорів ВОІВ від дня їх введення в дію: ДАП — від 6 березня 2002 року, ДВФ — від 20 травня 2002 року.

У статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» дано визначення терміна: «технічні засоби захисту — технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при прийнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав».

Відповідно до п. е) частини 1 ст. 50 зазначеного вище закону одним із видів порушення авторського права і суміжних прав є будь-які дії для свідо-

мого обходу технічних засобів захисту авторського права і/або суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу.

Стосовно відповідальності за вчинення такого порушення суд може, окрім іншого, постановити рішення про вилучення або конфіскацію примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення, щодо яких встановлено, що вони були виготовлені або розповсюджені з порушенням авторського права і/або суміжних прав, а також засобів обходу технічних заходів захисту, це стосується також усіх кліше, матриць, форм, оригіналів, магнітних стрічок, фотонегативів та інших предметів, за допомогою яких відтворюються примірники творів, фонограм, відеограм, програм мовлення, а також матеріалів і обладнання, що використовується для їх відтворення і для виготовлення засобів обходу технічних засобів захисту (ч. 4 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Висновки. Технічні засоби захисту — будь-які технології, пристрої, компоненти, які під час своєї нормальної роботи призначені для того, щоб перешкоджати або обмежувати вчинення дій, не дозволених володільцем прав або за законом, відносно творів або об'єктів суміжних прав. Технічні засоби вважаються ефективними, коли використання охоронюваного твору або об'єкта суміжних прав контролюється володільцем прав за допомогою застосування контролю до доступу або способу захисту, такого як кодування або іншого перетворення твору чи об'єкта суміжних прав, або такого як механізм контролю над копіями з метою захисту.

Згідно зі статтею 11 ДАП і ст. 18 ДВФ Договірні сторони передбачають відповідну правову охорону та ефективні засоби правового захисту від обходу існуючих технічних заходів, використовуваних володільцями прав у зв'язку зі здійсненням своїх прав за

цими договорами і обмежуючих дії відносно їхніх творів, виконань або фонограм, які не дозволені ними або не допускаються законом.

У процесі введення в дію зазначених договорів стало зрозуміло, — і це відображено у відповідних положеннях національних законів, — що неможливо забезпечити відповідну правову охорону та ефективні правові засоби захисту від обходу, якщо охорона і правові засоби захисту не поширюються на підготовчі дії. Тобто, повинні бути також передбачені відповідна правова охорона та ефективні правові засоби захисту

від виготовлення, імпорту, розповсюдження, продажу, прокату, рекламування для продажу або прокату, або володіння з комерційною метою пристрою, виробів або компонентів чи від надання послуг, які: просувають, рекламують або продають з метою обходу; або мають тільки обмежену комерційну мету або використання, інші, ніж для обходу; або в основному призначені, виготовлені, передані або виконані з метою надання можливості обходу або сприяння обходу будь-яких ефективних технічних заходів. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Договор ВОИС по авторскому праву и Согласованные заявления в отношении Договора ВОИС по авторскому праву. ВОИС. Женева. 2000.
 2. Договор ВОИС по исполнению и фонограммам и Согласованные заявления в отношении Договора ВОИС по исполнению и фонограммам. ВОИС. Женева. 2000.
 3. Основные предложения в отношении положений, регулирующих материальные нормы права, Договора по некоторым вопросам, касающимся охраны литературных и художественных произведений, которые должны быть рассмотрены Дипломатической конференцией. Документ ВОИС CRNR/DC/4 от 30 августа 1996 г.
 4. Основные предложения в отношении положений, регулирующих материальные нормы права, Договора по охране прав исполнителей и производителей фонограмм, которые должны быть рассмотрены Дипломатической конференцией. Документ ВОИС CRNR/DC/5 от 30 августа 1996 г.
 5. Фичер М. Руководство к Договорам ВОИС в области авторского права и смежных прав. ВОИС. 2004.
 6. Горбак И. Технические меры защиты произведений и интероперабельность в авторском праве и смежных правах. Бюллетень ЮНЕСКО: Авторское право. № 2. 2007.
 7. Бузова Н. Подшибихин Л. Положения об охране технических средств защиты произведений и объектов смежных прав: Проблемы их практического решения. ИС. Авторское право и смежные права. № 5. 2005.
 8. Судариков С. Технические меры защиты авторского права и смежных прав в Интернете. ИС. Авторское право и смежные права. № 8. 2001.
 9. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / уряд. М. М. Шевченко, Б. Г. Чижевський, Г. О. Андрощук, С. В. Семенюк. Київ: Парламентське видавництво, 2013.
-
1. Dohovor VOYS po avtorskomu pravu y Sohlasovannyye zaiavleniya v otnoshenyy Dohovora VOYS po avtorskomu pravu. VOYS. Zheneva. 2000.
 2. Dohovor VOYS po uspolneniyam y fonohrammam y Sohlasovannyye zaiavleniya v otnoshenyy Dohovora VOYS po uspolneniyam y fonohrammam. VOYS. Zheneva. 2000.

3. *Osnovnye predlozheniya v otnoshenyy polozheniy, rehulyruyushchykh materialnye normy prava, Dohovora po nekotorym voprosam, kasaiushchymia okhrany lyteraturnykh y khudozhestvennykh proyzvedeniy, kotorye dolzhny byt rassmotreny Dyplomatycheskoi konferentsyei. Dokument VOYS SRNR/DC/4 ot 30 avhusta 1996 h.*
4. *Osnovnye predlozheniya v otnoshenyy polozheniy, rehulyruyushchykh materialnye normy prava, Dohovora po okhrane prav yspolnytelei y proyzvodytelei fonogramm, kotorye dolzhny byt rassmotreny Dyplomatycheskoi konferentsyei. Dokument VOYS SRNR/DC/5 ot 30 avhusta 1996 h.*
5. *Fycher M. Rukovodstvo k Dohovoram VOYS v oblasti avtorskoho prava y smezhnykh prav. VOYS. 2004.*
6. *Horbak Y. Tekhnicheskyye меры zashchity proyzvedeniy y ynteroperabelnost y avtorskom prave y smezhnykh pravakh. Biulleten YuNESKO: Avtorskoe pravo. № 2. 2007.*
7. *Buzova N. Podshybykhyn L. Polozheniya ob okhrane tekhnicheskyykh sredstv zashchity proyzvedeniy y ob'ektov smezhnykh prav: Problemy ykh praktycheskoho resheniya. YS. Avtorskoe pravo y smezhnyye prava. № 5. 2005.*
8. *Sudarykov S. Tekhnicheskyye меры zashchity avtorskoho prava y smezhnykh prav v Ynternete. YS. Avtorskoe pravo y smezhnyye prava. № 8. 2001.*
9. *Zakonodavstvo Ukrainy u sferi intelektualnoi vlasnosti (Verkhovna Rada Ukrainy, Komitet z pytan nauky i osvity) / uporiad. M. M. Shevchenko, B. H. Chyzhevskiy, H. O. Androshchuk, S. V. Semeniuk. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, 2013.*

Надійшла до редакції 18.09.2020 року

Дробязко В. Становление международной охраны технических средств защиты. В статье рассмотрено становление международной охраны технических средств защиты в сфере авторского права и смежных прав, проанализированы соответствующие документы ВОИС, положения статей 11 Договора ВОИС по авторскому праву (ДАП) и 18 Договора ВОИС по исполнениям и фонограммам (ДИФ), обоснован их новаторский характер, осуществлен анализ положений Закона Украины «Об авторском праве и смежных правах» об охране технических средств защиты произведений и объектов смежных прав.

Согласно статье 11 ДАП и статье 18 ДИФ Стороны Договора предусматривают соответствующую правовую охрану и эффективные средства правовой защиты от обхода существующих технических средств, используемых обладателями прав в связи с осуществлением своих прав по этим договорам и ограничивающих действия в отношении соответственно их произведений, исполнений или фонограмм, которые не разрешены ими или не допускаются законом.

Ключевые слова: авторское право, смежные права, технические средства защиты, обход, эффективные действия против нарушения прав

Droblyazko V. Formation of the international protection of technical means of protection. The statute considers the establishment of international protection of technical means of protection in the field of copyright and related rights, analyzes the relevant WIPO documents, the provisions of articles 11 of the WIPO Copyright Treaty (WCT) and 18 of the WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT), their innovative character is justified, The analysis of the provisions of the Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights» on the protection of technical means of protection of works and objects of related rights is carried out.

Technical means are effective when the use of a protected work or an object of related rights is controlled by the owner of the rights by applying access control or a protection method, such as encoding, or such as a copy control mechanism for the purpose of protection.

According to Article 11 of the WCT and Article 18 of the WPPT, the Contracting Parties shall offer for proper legal protection and effective remedies against circumventing existing technical means used by holders of rights in connection with the exercise of their rights under these agreements and restricting actions with regard to their works, performances or phonograms, which are not permitted by them or are not permitted by law.

In the process of enforcing these treaties, it became clear that it was impossible to offer legal protection and effective legal remedies against circumvention if the protection and legal remedies did not extend to preparatory actions. That is, legal protection and effective legal remedies should also be provided for protection against the manufacture, import, distribution, sale, rental, advertising for sale or rental, or for the commercial use of devices, products or components, or from providing services that: promote, advertise, or sell in rounds; or have only a limited commercial business a significant purpose, or use, other than to get around; or are primarily designed, manufactured, remade, or implemented to offer a workaround or to aid in bypassing any effective technical means.

Keywords: copyright, related rights, technical remedies, circumvention, effective actions against violation of rights.